

ԱՆԴՐԱԴԱՐՁՈՒԹՅՈՒՆՔ

Ոմանք չափազանց ձկտում մ'ունին, գեթ այնպես կ'երևի, միշտ քննադատելու և սրբադրելու զայլս ab hoc et ab hac, ինչպես սովորութիւն է ըսել. կ'ենթադրեմ՝ թէ նոքա պիտի ախորժին ևս փոխադարձաբար սրբագրուիլ երբեմն՝ երբ հարկն պահանջէ. բայց այդ երկուքին մէջ այլ գլխաւոր պայմանն է՝ պատշաճութեան սահմանէն դուրս չելնել բնաւ:

Հետեւ Ամբոթայի ներկայ (1897) տարւոյս Յունուարի թերթին մէջ (յէջ 20) գրուած է, — իբր նորոգիւմ մի և «սկզբնական (original) հրատարակութիւն», — Կամենիցի Ս. Նիկողայոս եկեղեցւոյն հիմնարկութեան ընծայագրին նմանատիպ պատկերն, որ վաղ իսկ արդէն (յամին 1895-6) մեր տպարանէն լոյս տեսած Հ. Ղևոնդ վ. Ալիշանի «Կամենից, Տրեֆէշ Լէւոնտայի և Ռոմէնի» հետաքրքրական գրութեան մէջ հրատարակուած էր (տ. 133 էջ) քաղնեակ, նոյն պատկերին դիմացը, պիտի գտնենք ցանկացողք՝ յիշեալ եկեղեցւոյն շինող և ընծայագրին հեղինակ՝ պր. Սինանի որդւոյն Խուրթուպէի պատկերը (տ.

Երբեմն եկեղ. Հայոց յանուն «Աւետեաց»
այժմ Ռոսաց «Մ. Նիկողայոս» ի Կամենից:

132 էջ), Գուցէ յարգ. Յողուածագրին ծանօթ չէր մեր հրատարակութիւն, դի բնաւ յիշատակութիւն չի կայ իւր գրութեան մէջ:

Վերոյիշեալ թերթին նոյն յողուածին մէջ (յէջ 21), յարգ. Յողուածագրին՝ յետ Խուրթուպէի ընծայագրին՝ Ստեփանոս Ռաքայի կարծիքը մէջ կը բերէ. որուն վկայութեան վերայ յենյով՝ թուի ինքն ևս հաստատել, իբր թէ «Լեւոնտայոց և Բեսարաբիոյ և Վալաքիոյ առաջին ծանօթ Արքեպիսկոպոս Առաջնորդն» եղած լինի «ընծայագրոյն մէջ յիշուած Յովհաննէսն». մինչդեռ Հ. Ղևոնդ վ. Ալիշան՝ իւր յիշեալ (Կամենից և այլն) գրքին յառաջաբանին մէջ (էջ 6) հասկառակ կարծիք կը յայտնէ, ըսելով «Աստուծոյ (այսինքն և Լեւոնտայոց եպիսկոպոսաց) առաջին սրինաւոր ճանչցուածն՝ ըստ կոնստանթնոսեան հաստատածն է յամին 1375: Չարմաճ է որ բազմաձմուռ ժամանակակիցին Ստեփ. Ռաքա և հետեւողքն՝ առաջին եպիսկոպոս զենն զՅովհաննէս. թերեւ՝ ըզ-Գրիգոր, իբրև յետոյ մերժուած ի Կոստանդնուս՝ անարժան համարելով, եթէ նոյն և ոչ թ Գրիգոր մ'է, զոր Թէոդորոս (Բ) կաթողիկոս իր երկրորդ կոնստանդուպոլսէ (տ. էջ 10-1, նոյն գրոց)», և այլն: Եւ յիշուած Մետոքի և Դ Կոստանդին կաթողիկոսաց կոնդակներուն մէջ (յամին 1364 և 1375) այդ Գրիգոր արքեպիսկոպոսն 20-30 անգամ կը յիշուի՝ նախ քան զՅովհաննէս՝ որ յետոյ է (յամին 1379). (տ. նոյն գրքին 5-8 և 215 էջերը):

Նոյն թերթին նորոգիւմներու բաժնին մէջ (յէջ 46-7) բաւական ընդարձակօրէն կը խօսուի Խարայի Օրթի մասին, որ Ժէ դարուն երկրորդ կիսուն և ԺԷին սկիզբները շատ մեծ և կարեւոր դեր խաղաց նոյն ժամանակի մեր ազգային գործիչներուն մէջ: Այն տեղ կը յիշուին նորա անձին և ըրած այլևայլ դիւանագիտական բանակցութեանց մասին լոյս տեսած գրութիւնները և ուսումնասիրութիւնները, որոնք սակայն հիշք են՝ հակառակ նորոգիւմներ խորագրին. գուցէ նորութիւն կը լինէր յիշատակելն՝ ամենէն աւելի նոր բայց առկաւին լոյս չի տեսած՝ նոյն անձի մասին ուսումնասիրութիւնը, որով զբաղած է ներկայայտէ՝ ինչպէս կը լսենք հմուտ բանասէր պր. Կարապետ Եղեանց, նորանոր յիշատակարաններ և տեղեկութիւններ գտած լինելով Խարայի Օրթի և նորագործներուն նըկատմամբ:

Խ.